

DZIEJE NAJNOWSZE

PL ISSN 0419-8824

INDEKS 355682

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII
WYŻSZA SZKOŁA HUMANISTYCZNA
W PUŁTUSKU

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY
HISTORII
XX WIEKU

3-2005

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

WYŻSZA SZKOŁA HUMANISTYCZNA W PUŁTUSKU

DZIEJE NAJNOWSZE

Rocznik XXXVII
2005
3

WARSZAWA 2005

<http://rcin.org.pl>

„Dzieje Najnowsze”
Założone w 1969 r. przez Tadeusza Jędruszcza,
Czesława Madajczyka i Witolda Stankiewicza

Wydanie publikacji dofinansowane przez Komitet Badań Naukowych

KOMITET REDAKCYJNY

Eugeniusz Duraczyński, Tadeusz Kisielewski, Stanisława Lewandowska, Piotr Łossowski, Czesław Madajczyk (przewodniczący), Wojciech Materski, Jan Molenda, Wojciech Rojek, Tomasz Schramm, Henryk Słabek, Witold Stankiewicz, Włodzimierz Suleja, Rafał Stobiecki, Roman Wapiński, Krzysztof Dunin-Wąsowicz, Wojciech Wrześniński, Jan Zamojski, Zygmunt Zieliński, Michał J. Zacharias, Janusz Żarnowski

REDAKCJA

Jerzy W. Borejsza, Małgorzata Gmurczyk-Wrońska (sekretarz), Magdalena Hulas,
Marek K. Kamiński, Andrzej Koryn, Krzysztof Michałek, Tomasz Szarota,
Tadeusz Wolsza (redaktor naczelny)

TŁUMACZ

Aleksandra Rodzińska-Chojnowska

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831-02-61

ISSN 0419-8824

© IH PAN, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusk, Wydawnictwo DiG, 2005

Wydawnictwo DiG
al. Wojska Polskiego 4, 01-524 Warszawa
tel./fax 839-08-38
e-mail: biuro@dig.com.pl <http://www.dig.com.pl>

Nakład 750 egz.
Druk: P.PH.U. RYKO, ul. Złotnicza 21, 05-480 Karczew

<http://rcin.org.pl>

Spis treści

STUDIA I ARTYKUŁY

Michał Jarnecki — <i>Między centralizmem a autonomią. Administracja czechosłowacka na Rusi Zakarpackiej (1918–1938)</i>	3
Wanda Jarząbek — <i>Doktryna Ulbrichta czy doktryna Gomułki? Polska a koordynacja polityki bloku wschodniego wobec Ostpolitik w latach 1966–1967</i>	19
Włodzimierz Batóg — <i>Studenci na rzecz Demokratycznego Społeczeństwa (SDS) wobec współpracy Princeton University z Instytutem Analiz Obronnych (IDN), 1967–1970</i>	47
Juraj Marušiak — <i>Społeczeństwo słowackie a normalizacja (1968–1971)</i>	65
Artur Pasko — <i>Świat sportu wobec interwencji państw Układu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968 r.</i>	83
Małgorzata Nalewajko — <i>Od strajków sierpniowych do groźby interwencji. Obraz wydarzeń polskich w „El País” (sierpień–grudzień 1980 r.)</i>	97
Maciej Szczurowski — <i>Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie i emigracja polska w Londynie wobec stanu wojennego</i>	119

DYSKUSJE I POLEMIKI

Jacek Chrobaczyński — <i>Kilka uwag na marginesie recenzji pióra Stanisława Meduckiego z książki Jerzego Gapysa „Postawy społeczno–polityczne ziemiaństwa w latach 1939–1945 (na przykładzie dystryktu radomskiego)”</i>	129
Jerzy Gapys — <i>W sprawie recenzji Stanisława Meduckiego z monografii Jerzego Gapysa „Postawy społeczno–polityczne ziemiaństwa w latach 1939–1945 (na przykładzie dystryktu radomskiego)”</i>	131

MATERIAŁY

<i>Gabriel Narutowicz i jego rezygnacja z profesury w zurychskiej politechnice w 1919 r.</i> — Marek Andrzejewski	137
--	-----

AUTOREFERATY

Piotr Głowacki — <i>Życie gospodarcze Piotrkowa Trybunalskiego w latach 1793–1914</i>	145
Michał Polak — <i>Logistyka 2. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie</i>	153
Jacek K. Danel — <i>Kazimierz Sabbat (1913–1989) — polityk i mąż stanu. Biografia polityczna.</i>	161
Jan Mironczuk — <i>Polityka państwa wobec Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce (1947–1989)</i>	165

ARTYKUŁY RECENZyjNE I RECENZJE

Krzysztof Dunin–Wąsowicz — <i>Dwie książki o stosunkach polsko–żydowskich w czasie II wojny światowej</i>	169
Halina Parafianowicz — <i>Jeszcze jedna książka o Eleanor Roosevelt</i>	172

Tadeusz Kisielewski — <i>Polski rząd na emigracji po II wojnie światowej — racja historyczna. Na marginesie książki Tadeusza Wolszy pt. Za żelazną kurtyną...</i>	176
---	-----

* * *

R. K. Massie, <i>Dreadnought. Brytania, Niemcy i nadejście wielkiej wojny</i> , t. 1–2 — Wojciech Król	187
J. Pisuliński, <i>Nie tylko Petlura. Kwestia ukraińska w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1923</i> — Henryk Bartoszewicz	191
K. Sierakowska, <i>Rodzice, dzieci, dziadkowie... Wielkowiejska rodzina inteligencka w Polsce 1918–1939</i> — Robert Kotowski	201
M. Klimecki, <i>Galicja Wschodnia 1920</i> — Marcin Stasiewicz	204
P. Stauffer, <i>Polen–Juden–Schweizer. Felix Calonder (1921–1937), „Exilpolens” Berner Emissäre (1939–1945), Die Schweiz und Katyn (1943). Mit einem Nachwort von Heiko Haumann</i> — Marek Andrzejewski	208
<i>Gorskie Evrei. Istoria, etnografija, kultura</i> — Ewa Kowalska	211
W. Śleszyński, <i>Zajścia antyżydowskie w Brześciu nad Bugiem 13 V 1937 r.</i> — Piotr Cichoracki	214
D. Matelski, <i>Losy polskich dóbr kultury w Rosji i ZSRR. Próby restytucji: archiwa — księgozbiory — dzieła sztuki — pomniki</i> — Daniel Boćkowski	218
<i>Dziennik czynności Prezydenta RP Władysława Raczkiewicza</i> , t. 1–2, opracował Jacek Piotrowski — Tadeusz Wolsza	224
M. K. Kamiński, <i>Edvard Beneš kontra gen. Władysław Sikorski. Polityka władz czechosłowackich na emigracji wobec rządu polskiego na uchodźstwie 1939–1943</i> — Tadeusz Kisielewski	228
M. Chłopek, <i>Bikiniarze. Pierwsza polska subkultura</i> — Błażej Brzostek	235
J. Tyszkiewicz, <i>Otwarte okno w „żelaznej kurtynie”. Polityka administracji prezydenta Eisenhowera wobec Polski (październik 1956–styczeń 1957)</i> — Bogdan Grzeloński ...	239
S. Cenckiewicz, <i>Oczami bezpieki. Szkice i materiały z dziejów aparatu bezpieczeństwa PRL</i> — Tadeusz P. Rutkowski	242

ŻYCIE NAUKOWE

Arkadiusz Stempin — <i>Jubileusz 65-lecia Profesora Bernda Martina</i>	251
Paweł A. Leszczyński — <i>Z działalności Centralnego Archiwum Polonii w Orchard Lake</i> ...	255

Wśród naszych Autorów m.in.

- Prof. dr hab. Marek Andrzejewski — w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego
Dr Henryk Bartoszewicz — adiunkt w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie
Dr Włodzimierz Batóg — adiunkt w Instytucie Historii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach
Dr Daniel Boćkowski — adiunkt w Instytucie Historii PAN w Warszawie
Mgr Błażej Brzostek — doktorant w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego
Prof. dr hab. Jacek Chrobaczyński — w Instytucie Historii Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Dr Piotr Cichoracki — adiunkt w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego
Dr Jerzy Gapys — adiunkt w Instytucie Historii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach
Dr Piotr Głowacki — adiunkt w Instytucie Historii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego; Filia w Piotrkowie Trybunalskim
Dr hab. Bogdan Grzeloński — prof. Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusk
Dr Michał Jarnecki — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Dr Wanda Jarząbek — adiunkt w Instytucie Studiów Politycznych PAN w Warszawie
Prof. dr hab. Tadeusz Kisielewski — w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy
Dr Robert Kotowski — adiunkt w Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu
Dr Ewa Kowalska — adiunkt w Instytucie Historii PAN w Warszawie
Mgr Wojciech Król — doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Dr Paweł A. Leszczyński — adiunkt w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim
Mgr Juraj Marušiak — asystent w Instytucie Nauk Politycznych Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie
Dr Małgorzata Nalewajko — adiunkt w Instytucie Historii PAN w Warszawie
Dr hab. Halina Parafianowicz — prof. Uniwersytetu w Białymstoku
Dr Artur Pasko — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku
Dr Michał Polak — adiunkt na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej
Dr Tadeusz P. Rutkowski — adiunkt w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego
Dr Arkadiusz Stempin — pracownik naukowy Uniwersytetu we Freiburgu
Dr hab. Maciej Szczurowski — prof. Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach; Filia w Piotrkowie Trybunalskim
Prof. dr hab. Krzysztof Dunin-Wąsowicz — w Instytucie Historii PAN w Warszawie
Dr hab. Tadeusz Wolsza — docent w Instytucie Historii PAN w Warszawie

Informacja dla autorów „Dziejów Najnowszych”

Redakcja zwraca się do wszystkich autorów o stosowanie następujących rygorów, dotyczących formy tekstów nadsyłanych do druku w naszym piśmie:

1. Wszystkie teksty należy składać na dyskietkach w formacie PC lub MAC oraz w dwu egzemplarzach, przepisanych według obowiązujących norm: na stronie po 30 wierszy po ok. 60 znaków, z marginesem z lewej strony szerokości 4–5 cm. Poprawki i uzupełnienia powinny być ograniczone do minimum i nie mogą przekraczać trzech na jednej stronie; nie stosujemy żadnych podkreśleń.

2. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej recenzji) powinien wyglądać następująco: z lewej strony u góry imię i nazwisko autora oraz dokładny adres, poniżej tytuł na środku strony (na osi). Wszystkie te elementy należy pisać pismem tekstowym, nie zaś samymi wielkimi literami.

3. W recenzji ponad tekstem należy umieścić kolejno: imię (w formie rozwiniętej) i nazwisko autora recenzowanej pracy, jej tytuł i ewentualnie podtytuł (według strony tytułowej); jeśli recenzja dotyczy pracy zbiorowej, wówczas po tytule należy podać imię i nazwisko redaktora; następnie — w przypadku pracy wielotomowej — liczbę tomów lub części (np. t. I–II) cyframi rzymskimi i dalej: miejsce i rok wydania, nazwę wydawcy, na ostatnim miejscu liczbę stron. Imię i nazwisko autora recenzji — na końcu tekstu z prawej strony (oraz dokładny adres).

4. Teksty do działu „Życie naukowe” zawierają tytuł (na osi); podpis autora jak w recenzji.

5. Wspomnienia pośmiertne: w tytule imię i nazwisko osoby, której tekst dotyczy, pod nim w nawiasach dokładne daty życia; podpis autora jak w recenzji.

6. Przypisy następują w maszynopisie po tekście zasadniczym, od nowej strony. Numery przypisów należy umieszczać we frakcji górnej, bez nawiasów lub kropek, w wierszu z wcięciem akapitowym. Odnośniki do przypisów w tekście są umieszczane przed kropką kończącą zdanie (z wyjątkiem, gdy kończy je skrót: w. — wiek lub r. — rok) albo przed przecinkiem wewnątrz zdania (z wyjątkiem, gdy muszą być umieszczone między słowami, których nie oddziela przecinek).

7. W tekstach zasadniczych przyjmujemy ogólnie przyjęte skróty (np. itp., m.in., rkps, mps, t., z., etc.), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek), inne w miarę potrzeby. Nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską wówczas, gdy występują wraz z dniem i rokiem (bez oddzielających je kropek), w innych przypadkach w ich brzmieniu słownym (16 V 1935 r.; 16 maja; w maju 1935 r.).

8. W przypisach stosujemy skróty jak w punkcie 7., dopuszczalne są także inne skróty, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z wyjaśnieniem znaczenia w pierwszym przypadku ich zastosowania. Tytuły czasopism i serii wydawniczych piszemy w cudzysłowie; po tytule publikacji zamieszczonej w opracowaniu zbiorowym piszemy po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych). Tomy i roczniki periodyków i innych publikacji podajemy cyframi rzymskimi; zeszyty, numery i części — arabskimi.

9. Wszystkie nadesłane do redakcji teksty odbiegające swoją zewnętrzną formą od powyższych zasad będą zwracane autorom do właściwego przygotowania i ponownego przepisania.

10. Redakcja prosi o dołączenie do artykułów streszczeń o objętości 1 strony maszynopisu na tej samej dyskietce co artykuł.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są co kwartał. Cena prenumeraty krajowej wynosi:
na IV kw. 2005 r. — 20 zł.

Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę jest powiększona o rzeczywisty koszt wysyłki.

Wpłaty na prenumeratę krajową przyjmują: jednostki kolportażowe „RUCH” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora. Dostawa egzemplarza następuje w uzgodniony sposób.

„RUCH” S.A. zapewnia dostawę pod wskazany adres pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty.

Wpłaty na prenumeratę zagraniczną przyjmuje: „RUCH” S.A. O.K.D.P., 01-248 Warszawa, konto PEKAO S.A. IV O/Warszawa 68124010531111000004430494. Dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Terminy przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną:

do 5 XII — na I kw. r. następnego

do 5 III — na II kw. r. bieżącego

do 5 VI — na III kw. r. bieżącego

do 5 IX — na IV kw. r. bieżącego

Bieżące numery oraz wszystkie dostępne od 1999 r. można również kupić lub zamówić w Wydawnictwie DiG:

01-524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4

tel./fax (+48 22) 839 08 38

e-mail: dig@dig.com.pl; http://www.dig.com.pl

BZ WBK SA 35 O/Warszawa 70109028510000000100226138

Na terenie kraju wpłat można dokonywać także w oddziałach terenowych firmy KOLPORTER S.A., właściwych dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.

Szczegółowe informacje — bezpłatna infolinia

0 800 137 082

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the Foreign Trade Enterprise.

ARS POLONA

00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland

Our bankers:

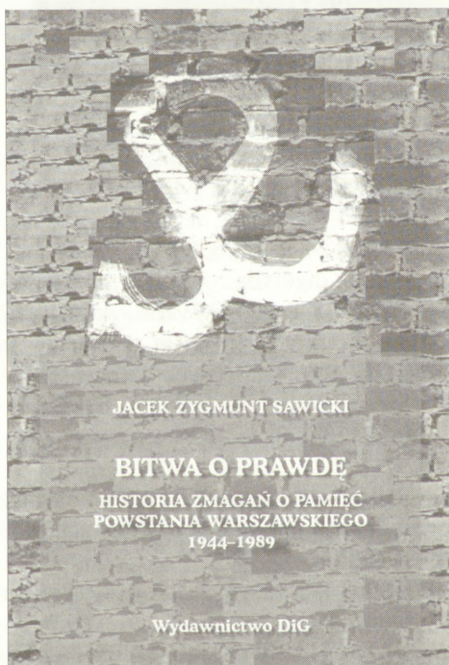
BANK HANDLOWY SA 201061-710-13100

POLECA

Wydawnictwo DiG ma przyjemność polecić swoją nową publikację, która może wzbudzić Państwa zainteresowanie. Książka do nabycia w Wydawnictwie DiG, Muzeum Powstania Warszawskiego oraz w księgarniach warszawskich

Bitwa o prawdę. Historia zmagania o pamięć Powstania Warszawskiego 1944–1989,
Jacek Zygmunt Sawicki. Warszawa 2005, wyd. I, ss. 233, il. 29, format B5,
cena 45,00; ISBN 83-7181-366-X

Wnikliwe, dobrze udokumentowane studium o pamięci i zmaganiach społeczeństwa z władzą komunistyczną o zachowanie prawdy o Powstaniu Warszawskim — walce określonej jako *najdłuższa bitwa PRL-u*. Autor ukazuje prawdę o dokonywanej manipulacji, kłamstwie historycznym, grach operacyjnych bezpieki, o agentach, teckach i tajnych współpracownikach. Przedstawia wynik trwającej wiele lat, szerokiej kwerendy materiałów źródłowych, m.in. KC PPR i PZPR, cenzury, UB — MBP oraz SB — MSW z lat 1944–1989, do niedawna jeszcze noszących klauzule *tajne*, *ściśle tajne*, *tajne specjalnego znaczenia*. Ale też jest to opowieść o ludziach, dzięki którym prawda o Powstaniu Warszawskim przetrwała do dziś. W 1974 r. Jan Nowak-Jeziorański w Radiu Wolna Europa wskazywał: „Opór, który przejawiał się w polskim październiku, jak i w wypadkach grudniowych na Wybrzeżu, wywodzi się z zasług walki podziemnej podczas okupacji”. Powstanie Warszawskie w latach PRL było dla Polaków istotnym przykładem i drogowskazem politycznym, ale też bardzo ważną lekcją i przestrogą. Z tej nauki skorzystała „Solidarność” w latach osiemdziesiątych.

JACEK ZYGMUNT SAWICKI, ur. w 1957 r. w Warszawie. Historyk, filmowiec dokumentalista. Autor publikacji o Armii Krajowej, Powstaniu Warszawskim oraz PRL, m.in. książek: „*OBROŻA*” w konspiracji i Powstaniu Warszawskim. *Dzieje Armii Krajowej na przedpolu Warszawy* (Warszawa 1990 i 2002), *Aresztowane powstanie* (Warszawa 2004) oraz *Powstanie Warszawskie. Antologia tekstów nieobecnych* (Toruń 2004); w przygotowaniu: *Kryptonim „Uparty”*.

cena 20,00 zł (w tym 0% VAT)
Nakład 750 egz.

